

akit már hosszú ideje úgy emlegettek – de csak emlegettek! – mint a nemzetközi szituacionista-urbanista mozgalom jelentős személyiségét. Kulkorelly Endre karakteresen fejt ki nézeteit az irodalom hatástörténetéről, kanonizációs problémákra irányítva a figyelmet. Több írás elemzi a társ-művészetekben kifejtett neoavantgárd hatást, Havasréti József pedig a punk- és a rockzene, illetve az „élő folyóiratok” szerepét tárgyalja.

Elméleti szempontból a performancia és az ismételhetőség feloldhatatlan ellentéte körül bontakozott ki a legtöbb értelmezői vita. E két fogalom jelölhetné ki talán a két korszakot: az előbbi inkább a tisztán a jelenben hívó neoavantgárdra, míg az utóbbi inkább a posztmodernre jellemző.

PAYER IMRE

(Szerkesztette Derék Pál és Müllner András, Ráció Kiadó, Budapest, 2004, 384 oldal, 2450 Ft)

CZIGÁNY MAGDA:

Magyar néző Albionban

Czigány Magda eddig kiadatlan, valamint korábban már megjelent művészeti írásaiból ad válogatást a *Magyar néző Albionban* című esszé- és tanulmánykötet.

A szerző 1956 után hagyta el Magyarországot. Szegeden megkezdett egyetemi tanulmányait Londonban folytatta, ott is szerzett művészettörténeti diplomát, később posztgraduális képzésen könyvtárosi képesítést. Néhány év megszakítással (1962–1969; 1973–1983) összesen tizenöt évig volt a University College (UC) képzőművészeti és művészettörténeti szakreferense. Abban a bizonyos néhány évben pedig (1970 és 1973 között) Berkeleyben, a Kaliforniai Egyetem esti tagozatán oktatott. Ezt követően a UC könyvtárának igazgatóhelyettese, majd 1986-tól 2000-ig a szintén londoni Imperial College könyvtárának főigazgatója.

Czigány Magda leginkább kutató tárgy a 20. századi művészet. S hogy ebből melyek is azok a területek, melyek a *Magyar nézőt* érdeklik (ott, Albionban)?

Cs. Szabó Lászlóé a kifejezés – a magyar emigráns értelmiség konferenciáit nevezte így –, amely a munka első fejezetének címe is egyben: *A repülő egyetem*. Nyolc tanulmány kapott ebben helyet, s ezek mindegyike valamelyik ilyen „egyetemen” elhangzott előadás szövegének megjelenésre átdolgozott, szerkesztett változata. Pillantsunk bele, miről is van ezekben szó. 1965. május 11-én Londonban hangzott el a szerző *Beatrice alakja a képzőművészetben* című előadása, melynek itt egy részletét közli: *Dante Beatricéje Angliában*.

Ezt követi a Hollandiában, Driebergenben 1976-ban tartott beszéd *Nemzeti művészet – nemzetközi avantgárd: volt-e választási lehetőség Kelet-Európában?* címmel. *Művészetföldrajzában* a szerző azt a kérdést taglalja, mennyire lehet egy-egy nemzet „sajátossága” egy-egy, az ország határain belül kialakuló, megjelenő új stílus. Kizárólagosan francia-e a gótika, azért, mert onnan indult Európa-hódító útjára? Olasz-e a reneszánsz minden ága-boga, mely Itáliából sugárzott szét akkor, amikor Olaszország mint politikai egység még nem is létezett? S mi van a németalföldi festőkkel? Avagy – veti föl Czigány Magda – nem ugyanúgy viritanak-e Renoir pipacsai a Loire menti mezőkben, mint Szinyei Merse vásznain? Nem állhatnának-e Monet jegenyéi egy alföldi poros út szélén? Többek között ilyen kérdés-sorok miatt érdemes e munkával foglalkozni. Czigány ugyanis hamarjában tisztáz is: „a nemzeti jelleg mindenáron való keresgélése itt erőltetett, nehézkes és félrevezető, időnként szinte mulatságos belemagyarázásokra, félreértésekre is teremthet táptalajt”.

S még csak most kezdünk bele. Kandinszkij művészetszemléletéről következik egy 1985-ben írott tanulmány, majd egy újabb ínyencség: a pop-artról. Történeti áttekintéssel, irányzatokkal, műfajokkal, emblematikus figurákkal. Hátra van még – e ciklusból – az „ötletművészet” lehe-

tőségeit boncolgató, valamint *A gép a modern művészetben* alcímet viselő szöveg, majd részletesen kitér a komputerművészetre, illetve a nők „ön-tudatos” megjelenésére a 20. század irodalmában, festészetében stb.

Középiütt kapott helyet a *Magyar művészet külföldi szemmel* című fejezet. Benne az alábbiakkal: Nikolaus Pevsner építészettörténész (Czigány Magda egyik szemléletformáló tanára) a magyar építészetéről szóló előadásának ismertetésével. A finn és a magyar építészetet bemutató két – majdnem egy időben nyitott – londoni kiállításról írottakkal. Ugyanitt olvashatunk arról az 1967-es angliai kiállításról, amely a 20. századi magyar festészetet, szobrászatot, illetve a modern grafikát kívánta megismertetni, s arról az 1968-asról is, amely a középkori műrecek (épületfotók, hímszek, ötvösmunkák, kódexek) által mutat-ta be Magyarországot.

A Magyar néző Albionban című munkát az *Utazás a múltba* három-részesre zárja. E személyes hangú visszaemlékezések miatt aposztrofáltam a bevezetőben kétféle műfajnak a könyvet. Míg az első két fejezet műfaja tanulmány, addig e harmadiké esszé – vagy tán próza. Ezt már nem is lehet egész pontosan tudni.

DUKAY NAGY ÁDÁM

(*Kortárs Kiadó, Budapest, 2003,*
222 oldal, 2200 Ft)